

Duchovněvědecká nauka o člověku

TŘINÁCTÁ PŘEDNÁŠKA

Rytmy v lidské přirozenosti

Rudolf Steiner

Berlín, 12. ledna 1909

Již jsme zde řekli, že chceme během této zimy snést v jednotlivých společných večerech stavební kameny, které se nakonec mají spojit v hlubší poznání bytosti člověka a různých jiných jevů, souvisejících se životem a celým vývojem člověka, a dávají nám možnost stále hlouběji vnikat do tajemství světů. Dnes bych vám chtěl připomenout předposlední z našich přednášek v pobožce a od ní vyjít. Pamatujete si, že jsme mluvili o jistém rytmu vládnoucím ve čtyřech člancích lidské bytosti. Jak můžeme na základě tohoto vědění nahlédnout z hlubších důvodů nutnost a cíl anthroposofického hnutí?

Dvě zdánlivě od sebe velmi vzdálené věci dnes spojíme. Vzpomínáte si, že existuje určitý poměr mezi naším já, tělem astrálním, tělem éterným a tělem fyzickým. To, co je třeba říci vzhledem ke čtvrtému članku, k já, vyvstane nám nej nápadněji před očima, vzpome- neme-li si na oba střídající se stavy vědomí, jimiž já prochází ve čtyřadvaceti hodinách - tudíž za jeden den. Tento den se svými čtyřadvaceti hodinami, v jehož mezích naše já prožívá den a noc, spánek a bdění, si stanovme v jistém vztahu za jednotku. Pravíme-li tedy: To, čím naše já prochází v jednom dnu, podléhá číslu jedna, pak musíme říci, že číslo, odpovídající podobným způsobem rytmu našeho těla astrálního, je číslo sedm. Zatímco naše já, jaké je dnes, se vrací po čtyřadvaceti hodinách ke svému východisku, stane opět tam kde bylo, dokončuje totéž naše astrální tělo v sedmi dnech. O tom se dozvíme ještě poněkud přesněji. Vzpomeňme si na své ranní procitnutí. To spočívá v tom, že se, jak se v obyčejném životě říká nesprávně, pozvednete z temnoty bezvědomí a předměty fyzicky smyslového světa vstupují opět do vědomí. Prožíváte to tak ráno, a prožíváte to znovu po čtyřadvaceti hodinách. Výjimečné případy ponecháme ovšem stranou. To je pravidelný chod věci. A můžeme říci: Po čtyřadvacetihodinovém dnu vrací se naše já ke svému východisku. Vyhledáme-li tímtež způsobem podobné vztahy pro astrální tělo, musíme říci: Projevuje-li se v astrálním těle takováto pravidelnost, která je mu vlastní, vrací se po sedmi dnech opět k témuž bodu. Zatímco naše já prochází svým okruhem v jednom dnu, postupuje astrální tělo podstatně pomaleji, absolvuje svůj oběh v sedmi dnech. Éterné tělo vyžaduje pro svůj oběh čtyřikrát sedm dnů; přichází tudíž po čtyřikrát sedmi dnech opět k témuž bodu. A nyní prosím dejte pozor na to, co bylo řečeno již předposledně: Pro fyzické tělo to nepostupuje tak pravidelně jako pro tělo astrální a éterné. Přibližné číslo můžeme však stanovit i zde: Svůj oběh dokončuje asi v desetkrát dvacet osmi dnech a vrací se opět k svému východisku. Je vám již známo, že éterné tělo ženy má mužský ráz a obráceně mužské éterné tělo ráz ženský. Z toho je již srozumitelné, že v jistém vztahu musí nastat nepravidelnost v rytmech těla éterného a fyzického. Ale všeobecně jsou čísla 1 ku 7 ku (4 x 7) ku (10 x 7 x 4) čísla poměrnými, jež nám udávají „rychlost obrátek“ čtyř článků lidské bytosti. To je přirozeně vysloveno pouze obrazně, neboť zde se nejedná o obrátky, nýbrž o opakování týchž stavů; jde nám zde o čísla rytmů.

Musel jsem již před dvěma týdny poukázat na to, jak se jevy našeho všedního života stávají srozumitelnými teprve tehdy, víme-li o skutečnostech stojících za světem smyslově fyzickým. A také při příležitosti jedné veřejné přednášky jsem poukázal na podivuhodnou skutečnost, kterou nemůže popřít ani nejmaterialističtější přírodovědec a lékař. Nemůže ji zařadit mezi „strašidla pověry“, poněvadž právě existuje jako skutečnost. Je to fakt, který by měl člověka podněcovat k přemýšlení, totiž že při zánětu plic dochází ke zcela zvláštnímu jevu právě sedmého dne: nastává krize a nemocnému se musí pomoci ji tento sedmý den překonat. Horečka náhle polevuje, a nemůže-li se nemocnému pomoci tuto krizi překonat, uzdravení podle okolností nenastane. Tento jev je ostatně obecně známou skutečností, ale zpravidla se počátek nemoci nepozná vždy přesně a neznáme-li první den, neznáme zpravidla ani sedmý den. Ale tato skutečnost existuje. Proč, musíme se tázat, polevuje horečka při zápalu plic zrovna sedmého dne? Proč se vůbec objevuje sedmého dne tento zvláštní jev?

Pouze ten, kdo vidí za kulisy bytí, kdo vidí za fyzicky smyslové jevy do duchovního světa, ví o těchto rytmech a zároveň ví, čím takové jevy - jako jsou například horečnaté stavy - vznikají. Co je vlastně horečka? Proč se horečka objevuje? Horečka není nemoc. Horečka je naopak něco, co organismus vyvolává, aby bojoval proti vlastnímu procesu onemocnění. Horečka je obrana organismu proti nemoci. V organismu je nějaká porucha, řekněme, porucha na plicích. Je-li člověk zdravý a všechny jeho vnitřní úkony příslušně navzájem korespondují, musí být samozřejmě tyto vnitřní úkony narušeny, jeli kterýkoli orgán nebo část lidského těla porušena. V takovém případě se celý organismus snaží vzchopit a vyvinout síly, jež mohou tuto ojedinělou poruchu zase odstranit. Tedy v celém organismu dochází k revoluci. Jinak nepotřebuje organismus sbírat své síly, protože zde není nepřítel, který by měl být zdolán. Výrazem tohoto soustředění sil v organismu pak je horečka.

Kdo vidí za kulisy bytí, ví, že různá ústrojí lidského těla vznikala ve svých zárodech ve velmi různých dobách a pak se vyvíjela. Co nazýváme ze stanoviska duchovní vědy „studium lidského těla“, je to nejsložitější, co si můžeme představit, neboť lidský organismus je velmi složitý a rozmanitý a jeho jednotlivé části vznikaly ve zcela různých dobách. Později byly tyto zárodečné vlohové složky opět použity a dále vyvíjeny. Vše, co se nalézá v lidském organismu, je výrazem, výsledkem vyšších článků lidské bytosti, takže vždy tedy příslušné fyzické části vyjadřují vyšší řády ve vyšších člancích člověka. To, co se dnes označuje jako plíce, to podle svého zárodku souvisí s lidským tělem astrálním a má s ním co činit. Co mají plíce společného s astrálním tělem, jak se dostaly prvotní základy plic do člověka na předchůdci naší Země, na starém Měsíci, jak bylo člověku vyššími duchovními bytostmi astrální tělo jakoby vočkováno, o tom všem budeme ještě hovořit. Dnes si chceme pouze uvědomit, že také plíce jsou výrazem astrálního těla. Vlastním výrazem těla astrálního je nervová soustava. Avšak člověk je právě složitý a jednotlivé vývojové proudy plynou vždy souběžně. S vývojem těla astrálního a se včleněním dnešní nervové soustavy byly dány též zárodky plic. Tím již se plíce dostávají určitým způsobem do rytmu astrálního těla, do onoho rytmu, jenž podléhá číslu sedm. To, co známe jako horečku, souvisí s určitými funkcemi těla éterného. V éterném těle se musí něco dít, projevuje-li se horečka. Horečka je tudíž nějakým způsobem včleněna do rytmu éterného těla. Každá horečka je včleněna do tohoto rytmu, ale jak? Je třeba ujasnit si následující.

Tělo éterné, poněvadž uskutečňuje svůj oběh ve čtyřikrát sedmi dnech, pohybuje se podstatně pomaleji než tělo astrální, absolvující svůj rytmus v sedmi dnech. Chceme-li rytmický chod těla éterného uvést do poměru k rytmu těla astrálního, můžeme tudíž užít přirovnání s hodinovými ručičkami. Vezměte malou ručičku; ta oběhne jednou kolem dokola, kdežto velká ručička oběhne v téže době dvanáctkrát. Máme tu poměr jedna ku dvanácti. A nyní si představme, že byste sledovali, až bude o polední dvanácté hodině hodinová ručička pod minutovou ručičkou, kdy se obě kryjí. Pak minutová ručička oběhne zase jednou kolem. Když přijde opět na dvanáctou, nekryje se již s ručičkou hodinovou, neboť ta se mezitím již posunula na jednu. Obě ručičky se tedy mohou krýt přibližně až za 5 minut, takže po jedné hodině nestojí minutová ručička opět nad ručičkou hodinovou, nýbrž teprve po jedné hodině a něco více než pěti minutách. A podobný poměr máte mezi oběhem těla astrálního a těla

éterného. Dejme tomu nyní, že by vaše tělo astrální, které je vždy spojeno s tělem éterným, bylo v určitém postavení k tělu éternému. Nyní se počne astrální tělo otáčet. Když se po sedmi dnech tělo astrální zase octne ve svém původním postavení, nekryje se již s tělem éterným, neboť éterné tělo pokročilo v těchto sedmi dnech o čtvrtinu kruhu kupředu. Tudíž po sedmi dnech se nekryje postavení astrálního těla s původním postavením těla éterného, nýbrž s postavením, jež zůstalo o čtvrt okruhu za původním postavením. Mysleme si nyní, že propukne nemoc. Zcela určitý stav astrálního těla tu souvisí se zcela určitým stavem těla éterného. V tomto okamžiku za součinnosti těchto dvou stavů, jež tu spolupůsobí, se objeví horečka jako výzva proti nepříteli. Po sedmi dnech ocitá se astrální tělo nad zcela jiným bodem těla éterného. Nyní je tomu tak, že v těle éterném musí být nejen síla horečku vyvolat, nýbrž ji i utlumit, jinak by již vůbec nepovolila. Takto však má po sedmi dnech onen bod těla éterného, jenž se nyní kryje s tím bodem astrálního těla, který před sedmi dny horečku vyvolal, snahu horečku zase napravit, zeslabit ji.

Je-li tedy nemocný po sedmi dnech tak daleko, že porucha je také překonána, je to v pořádku. Není-li však porucha překonána, nemá-li nyní astrální tělo snahu chorobu překonat, dostane se do nepříznivého stavu, kdy snahu zeslabit horečku má tělo éterné. Jde o to, abychom na tyto dva kryjící se body dali bedlivý pozor. Takovéto styčné body bychom mohli vyhledat pro všechny možné jevy v lidském životě. A právě těmito rytmy, těmito vnitřními, tajuplnými zařízeními by se nám objasnila celá lidská bytost. U těla éterného je skutečně tendence vyjadřující se ve čtyřikrát sedmi. U jiných chorob můžete zase pozorovat, jak obzvláště čtrnáctý den má mimořádnou důležitost, to jest dvakrát sedm. Můžeme přímo udat, jak u jistých jevů musí být vystupňování horečky, paroxysmus, po čtyřikrát sedmi, zvláště silný. Jde zde o toto: ubývá-li horečky, možno za všech okolností doufat v uzdravení. Všechny tyto záležitosti souvisí s rytmy, a to s oněmi rytmy, o nichž jsme se zmínili před třemi týdny a jež jsme si dnes v duši přesněji uvědomili. S takovými věcmi, které se sice zdají být obtížné, jež však přece jen můžeme pochopit, vnikneme trochu za povrch fyzickosmyslového světa. Musíme však jít stále hlouběji a hlouběji. Otažme se však nyní po původu těchto rytmů.

Původ takovýchto rytmů tkví taktéž ve velkých kosmických vztazích. Stále jsme opakovaně poukazovali na to, jak právě to, co nazýváme čtyřmi články člověka, tělo fyzické, éterné, astrální a já, prošly vývojem saturnským, slunečním, měsíčním a částečně vývojem zemským. Díváme-li se na náš starý Měsíc, tu shledáme, že i tento starý Měsíc se na určitou dobu odloučil od Slunce. Tehdy byla ovšem velká část toho, co je dnes Měsíc, spojena se Zemí. Venku však bylo Slunce. A náležejí-li taková nebeská tělesa k sobě, mají jejich síly, jež zase jsou pouze výrazem jejich bytostí, vždy vliv na pravidelnost života těchto svých bytostí. Doba oběhu planety kolem jejího slunce nebo vedlejší oběžnice kolem její planety, není nikterak náhodná nebo se životem nesouvisející, ale je to řízeno oněmi bytostmi, jež jsme poznali v duchových hierarchiích. Viděli jsme, že tomu rozhodně není tak, že by nebeská tělesa sama od sebe kroužila jen působením neživých sil. Poukázal jsem jednou na to, jak dnešní fyzik groteskně vysvětluje Kant-Laplaceovu teorii o vzniku světa pokusem s kapkou tuku: plovoucí kapkou tuku proloží se rovníkovým směrem lepenkový kotouček a seshora se prostrčí jehla; to celé se nyní uvede do otáčivého pohybu; rotací se odloučí z velké kapky malé kapičky a otáčejí se společně kolem. Tak ukazuje experimentátor, jak vzniká planetární soustava v malém, a z toho fyzik obecně usuzuje, že takto musela *též* povstat planetární soustava ve velkém. Někdy je dobře zapomínat na sebe sama, ale zde to dobré není! Neboť ten dobrý muž přitom obyčejně zapomíná, že ta malá planetární soustava by nemohla vzniknout, kdyby ji sám neuváděl do pohybu. Takové pokusy se rozhodně mají provádět. Je to velmi užitečné, avšak nesmí se přitom zapomínat na to nejdůležitější. Jak nekonečně mnoho lidí trpí podobnými sugescemi! Ze to však udělal i pan profesor, to si neuvědomují. Venku to sice není žádný obrovský pan profesor, ale jsou to hierarchie duchových bytostí, které řídí doby pohybu nebeských těles, které skutečně způsobují uspořádání hmoty ve vesmíru tak, že se jednotlivá nebeská tělesa otáčejí kolem sebe. A kdybychom se tím mohli zabývat - i k tomu jednou dojde - poznávali bychom v pohybech nebeských těles, tvořících sounáležitý systém, rytmus našich lidských článků. Prozatím stačí poukázat pouze na jedno.

Dnešní člověk ve svém materialistickém způsobu myšlení se směje tomu, že lidé v dřívějších dobách uváděli určité životní vztahy člověka do souvislosti se čtvrtěmi Měsíce. Ale právě v Měsíci se podivuhodným způsobem kosmicky obráží to, co je poměrem mezi tělem astrálním a tělem éterným. Měsíc absolvuje svůj oběh ve čtyřikrát sedmi dnech. To jsou též stavy těla éterného a tyto stavy éterného těla, čtyřikrát sedm, se obražejí přesně ve čtyřech čtvrtích Měsíce. Není to vůbec žádný nesmysl, vidět souvislost toho, co jsme označili jako horečnatý jev, právě se čtvrtěmi Měsíce. Uvědomte si, že vskutku je tu po sedmi dnech další čtvrt' Měsíce jako další čtvrt' éterného těla, a že tělo astrální se kryje s jinou čtvrtí těla éterného. Tento poměr lidského těla astrálního k tělu éternému byl vskutku původně uspořádán tak, že ony duchové bytosti uvedly Měsíc do odpovídajícího oběhu kolem Země. A jak určitým způsobem tyto skutečnosti spolu souvisejí, můžete posoudit z toho, že dokonce dnešní lékařství ještě počítá se starým zbytkem, jenž mu zůstal z rytmického poznání. Protože rytmus těla fyzického činí desetkrát osmadvacet a fyzické tělo se ocitá takřka po desetkrát osmadvaceti dnech opět na téže místě, kde bylo dříve, proto uplyne asi desetkrát osmadvacet dnů mezi počítím člověka a jeho zrozením, to jest deset siderických měsíců. Všechna tato fakta souvisejí s uspořádáním velkých světových poměrů. Člověk jako mikrokosmos je věrným zrcadlem velkých světových poměrů, je z těchto velkých světových poměrů vytvořen.

Podívejme se dnes na vývoj středu doby atlantské. To byl pro vývoj Země velmi důležitý bod. Ve vývoji lidstva rozeznáváme tři před chozí lidská plemena: první polární, druhé hyperborejské, třetí lemurské. Pak přijde plémě atlantské. My žijeme nyní v pátém plemeni a po nás budou následovat ještě dvě další plemena, takže doba atlantská leží právě uprostřed mezi nimi. Střed atlantské doby je nejdůležitější bod v zemském vývoji. Kdybychom šli zpátky před tuto dobu, našli bychom také tam v poměrech vnějšího lidského života přesný zrcadlový obraz kosmických poměrů. Tehdy by člověku mnohé šlo špatně k duhu, kdyby činil to, co činí dnes. Dnes se člověk příliš neřídí podle kosmického řádu. Vždyť v našich městech se často musí život zařídit tak, že člověk bdí, kdy by jinak měl spát, a spí, kdy by měl bdít. Kdyby již něco podobného jako dnešní bdění v noci a spaní ve dne nastalo již v době lemurské, kdyby člověk byl tak málo dbal na to, jaké vnější jevy patří k určitým vnitřním děním, pak by již vůbec nemohl ani žít. Něco takového ovšem tehdy nebylo vůbec možné, poněvadž se rozumělo samo sebou, že člověk řídí svůj vnitřní rytmus podle vnějšího rytmu. Člověk tehdy takřka žil s pohybem Slunce i Měsíce a zcela přesně zařídil rytmus svého astrálního a éterného těla podle Slunce a podle oběhu Měsíce.

Vezměme opět hodiny. Ty jsou v určitém vztahu rovněž řízeny podle velkého běhu světa. Kryje-li se hodinová ručička ve dvanáct hodin s ručičkou minutovou, tak je to proto, že existuje určitá sluneční a hvězdná konstelace. Podle toho přece řídíme své hodiny, a hodiny jdou špatně, nekryjí-li se u nich druhého dne opět ručičky, jakmile nastane opět táž hvězdná konstelace. Z hvězdárny na náměstí Enckeho v Berlíně nařizují se denně hodiny elektrickým spojením. Můžeme tedy říci: pohyby, rytmy hodinových ručiček odpovídají a dokonce denně se přizpůsobují rytmu vesmírnému. Naše hodiny jdou správně, souhlasí-li s normálními hodinami, které jdou souhlasně s vesmírem. Ve starých dobách vlastně člověk opravdu hodiny nepotřeboval, neboť sám byl hodinami. Běh svého života, jež mohl velmi zřetelně pociťovat, řídil podle vesmírných poměrů. Člověk měl vskutku hodiny v sobě. A kdyby se neřídil vesmírnými poměry, bylo by se mu stalo totéž, co se dnes děje s hodinami, neodpovídá-li jejich chod vnějším poměrům: pak jdou právě špatně a člověku by se pak dařilo rovněž špatně. Vnitřní rytmus musel odpovídat rytmu vnějšímu. V tom tedy právě spočívá podstata lidského pokroku na Zemi, že od poloviny doby atlantské tento absolutní soulad vnějších poměrů s poměry vnitřními již neexistuje. Nastoupilo něco jiného. Myslete si, že by někdo měl rozmar nestrpět, aby se o dvanácté hodině polední ručičky kryly. Dejme tomu, že by je nařídil tak, aby ukazovaly tři hodiny. Když pak druzí lidé mají jednu hodinu, má on čtyři hodiny, a ve dvě hodiny bude mít pět hodin a tak dále. Avšak tím se vnitřní chod jeho hodin nezmění. Bude posunut pouze oproti vnějším poměrům. Po čtyřadvaceti hodinách budou u něho zase tři hodiny, jeho hodiny nebudou tedy souhlasit s vesmírnými poměry, ale svým rytmem s nimi budou přece souhlasit, neboť se jen posunuly. Tak také byl posunut rytmus člověka.

Člověk by se nikdy nestal samostatnou bytostí, kdyby vodítkem jeho celé činnosti byly stále vesmírné poměry. Právě tím se mu dostalo svobody, že při zachování vnitřního rytmu se oprostil od rytmu vnějšího. Jako kdyby se stal hodinami, které se ve spojích již nekryjí s vesmírnými událostmi, avšak niterně s nimi přece souhlasí. Tak mohl být ve starých dobách pradávne minulosti člověk počat jenom za docela určité hvězdné konstelace a za deset měsíčních měsíců poté zrozen. Tato shodnost početí s určitým vesmírným poměrem odpadla, avšak rytmus zůstal, právě tak, jako zůstává rytmus u hodin, nařídí- me-li je ve dvanáct hodin na tři hodiny. Neposunuly se ovšem takto poměry jen u člověka, nýbrž posunuly se i samotné doby. Odmyslí- me-li si posléze uvedený vesmírný posun, nastalo tím také niterně pro člověka něco zcela zvláštního, že se takřka vysunul z vesmírných poměrů, že již není „hodinami“ v pravém slova smyslu. Dělo se mu asi tak, jak by se dělo člověku, jenž nechává své hodiny předbíhat o tři hodiny, potom se však již neupamatuje, o kolik je posunul vpřed, a potom vlastně nikdy nepříjde nikam včas. Zrovna tak se dělo člověku v zemském vývoji, když se již jednou ocitl mimo poměr, v němž stál k vesmíru jako hodiny. Tehdy uvedl pro určité věci svoje astrální tělo přece v disharmonii. Čím více se přizpůsobují lidské životní poměry tělesným okolnostem, tím více byl zachován starý rytmus; čím více se však poměry klonily k duchovnu, tím větší nepořádek byl do nich vnášen. Objasnil bych to také ještě z jiné stránky.

Neznáme jen člověka, nýbrž známe také bytosti, které jsou nadřazeny nad člověkem dnešní Země. Známe syny života neboli anděly a víme, že prošli svým lidským stupněm na starém Měsíci. Známe též duchy ohně neboli archanděly, kteří dosáhli svého stupně lidství ve starém slunečním stavu Země a dále známe prášily, archai, kteří dosáhli lidství na pravěkém Saturnu. Tyto bytosti předešly člověka ve vesmírném vývoji. Kdybychom se jimi dnes zabývali, zjistili bychom, že to jsou mnohem duchovější bytosti než člověk. Proto také žijí ve vyšších světech. Jsou však, zejména též vzhledem k tomu, co jsme dnes uvedli, v docela jiném postavení než člověk. Řídí se v duchovních věcech veskrze rytmem vesmíru. Anděl by nemyslel tak neuspořádaně jako člověk z toho jednoduchého důvodu, že jeho myšlenkový postup je řízen kosmickými mocnostmi a on se podle toho chová. Je zcela vyloučeno, aby taková bytost jako anděl nemyslela v souzvuku s velkými duchovnými vesmírnými událostmi. V harmonii světů jsou napsány zákony logiky pro anděly. Nepotřebují k tomu žádné učebnice. Člověk však učebnice potřebuje, poněvadž uvedl v nepořádek své vnitřní myšlenkové poměry. Nepoznává již, jak se má řídit velikým písmem hvězd. Tito andělé znají tok dění ve vesmíru a jejich myšlenkový postup odpovídá uspořádanému rytmu. Člověk se dostal ven z tohoto rytmu, jakmile se ve své nynější podobě objevil na Zemi. Odtud ta neuspořádanost jeho myšlení, jeho pocitů a jeho citového života. Kdežto ve sféře, na niž má člověk ještě méně vlivu, v těle astrálním a éterném, panuje nadále pravidelnost, do částí, jež dostal člověk do vínků, tudíž do duše pocitové, duše rozumové a duše vědomé, vniká nepravidelnost a nerytmičnost. To je ještě to nejmenší, že člověk v našich velkoměstech dělá z noci den. Mnohem větší význam má, že se člověk vnitřně vytrhl svým myšlenkovým oběhem z velkého rytmu světů. Jak člověk myslí v každé hodině, v každém okamžiku, to všechno opětne odporuje v jistém smyslu velikému dění světů.

Nemyslete však, že to všechno říkám pro obhájení světového názoru, který by měl člověka do takového rytmu zase přivést. Člověk se musel vysunout ze starého rytmu, neboť na tom právě spočívá pokrok. Obcházejí-li dnes jistí proroci, hlásající „návrát k přírodě“, ti by právě chtěli vrátit život zpět a ne mu pomáhat vpřed. Všechny ty laické řeči o návratu k přírodě nerozumějí ničemu ze skutečného vývoje. Poukazuje-li dnes jisté hnutí člověku na to, aby určité potraviny požíval jen v určité roční době, neboť prý to již sama příroda naznačuje tím, že určité potraviny rostou jen v určité době, svědčí to o zcela abstraktně laickém žvanění. Právě v tom spočívá vývoj, že se člověk stále více oprostuje od vnějšího rytmu. Nesmíme však ani ztrácet půdu pod nohama. Pravý pokrok a spása člověka nespočívá v tom, aby se vrátil ke starému rytmu, aby si řekl: jak žiji v souladu se čtyřmi čtvrtěmi Měsíce1?- Neboť ve starých dobách bylo třeba, aby člověk byl jakoby otiskem vesmírné pečeti. Ale podstatné je též to, aby si člověk snad nemyslel, že může žít bez rytmu. Jak se zvenčí zvnitř- nil, tak se musí zase z nitra

navenek budovat rytmicky. Na tom záleží. Rytmus musí pronikat nitrem. Jako rytmus zbudoval vesmír, tak se musí člověk, chce-li mít účast na budování nového vesmíru, zase proniknout novým rytmem. Naše doba je příznačná právě v tom, že ztratila starý rytmus - vnější - a nový, vnitřní rytmus ještě nezískala. Člověk odrostl přírodě - nazýváme-li vnější výraz ducha přírodou - a do ducha samotného dosud nevrostl. Potácí se dnes ještě mezi přírodou a duchem sem a tam. To je právě příznakem naší doby. Právě toto kymácení mezi přírodou a duchem dosáhlo vrcholu v druhé třetině 19. století. Proto ony bytosti, jež znají a vykládají znamení doby, se musely v oné době tázat: co je třeba činit, aby člověk zcela nevypadl z jakéhokoli rytmu, aby se vnitřní rytmus v člověku uhostil?

Všechno, co můžete dnes pozorovat jako charakteristické pro duchovní život, nese ráz neuspořádanosti. Kde dnes vidíte plod nějaké duchovní činnosti, pak první, čeho si všimnete, je neuspořádanost, vnitřní nepravidelnost. Téměř ve všech oborech je tomu tak. Pouze ony obory, které ještě mají dobré staré tradice, mají též ještě něco ze staré pravidelnosti. V nových oborech musí člověk novou pravidelnost teprve vytvářet. Proto vidí člověk dnes tu skutečnost, jak sedmého dne ubývá horečky u zánětu plic. Vysvětlení tohoto jevu je však jen chaos myšlenek. Přemýšlí-li člověk o tomto jevu, pak hromadí - protože myslí chaoticky - libovolným způsobem zmatené předivo myšlenek kolem této skutečnosti. Veškerá naše věda opřádá kolem kterékoli skutečnosti, vzaté ze zevního světa, hotovou spoustu myšlenek bez jakékoli vnitřní uspořádanosti, poněvadž člověk bloudí v myšlenkovém světě jako v propasti. Dnes člověk nemá žádné vnitřní myšlenkové směrnice, žádný vnitřní myšlenkový rytmus a lidstvo by se ocitlo v naprostém úpadku, kdyby vnitřní rytmus nepřijalo. Pozorujte jednou z tohoto hlediska anthroposofickou duchovní vědu.

Vidíte, do jakých vod se dostanete, počnete-li pěstovat duchovní vědu. Tu slyšíte nejdřív - a ponenáhlu si to též ujašňujete: Člověk se ve své bytosti skládá ze čtyř článků, z těla fyzického, éterného, astrálního a já. Pak se dovídáte, jak toto já pracuje, jak přetváří tělo astrální na stupeň mañas neboli duchovní já, jak přetváří tělo éterné na stupeň budhi neboli životního ducha a jak se přeměňuje člověk fyzický na duchovního člověka neboli atma. A nyní uvažujte o tom, jak mnohý předmět jsme probírali s touto takřka základní poučkou naší duchovní vědy. Myslete jen na mnohé a mnohé náměty, jež byly vlastně základními náměty, jak jsme znovu a znovu museli budovat celou naši myšlenkovou stavbu a vycházeli jsme z tohoto základního schématu: tělo fyzické, éterné, astrální a já. Víte, že při určitých veřejných přednáškách může dojít u některých jedinců až k únavě, musí-li být tyto základní stavy vždy znova a znova opakovány. To však je a zůstane bezpečným vláknem, na něž radíme své myšlenky: Tyto čtyři články lidské přirozenosti, jejich součinnost a pak ve vyšším smyslu zase přeměna nižších tří článků, třetího v pátý, druhého v šestý a prvního v sedmý článek naší bytosti.

Vezměte nyní všechny články lidské bytosti, jak je známe: tělo fyzické, éterné, astrální, já, duchovní já, životní duch a duchovní člověk, a máte jich sedm. A vezměte základ - totiž tělo fyzické, éterné, astrální a já, pak máte čtyři články. Ve svých myšlenkách opakujete velký rytmus sedm ku čtyřem, čtyři ku sedmi tím, že sledujete tento myšlenkový postup. Tu vytváříte ze sebe opět onen velký vnější rytmus. Opakujete rytmus, jenž kdysi byl ve světovém vesmíru ve velkém, zrodíte jej opět. Tím kladete plán, základ svojí myšlenkové soustavy, jako kdysi bohové položili základ světové moudrosti. Z chaosu myšlenkového života vyvíjí se v nitru duše myšlenkový vesmír, oži- víme-li v sobě opět to, co právě bylo uvedeno - vnitřní rytmus čísel.

Lidé se uvolnili od vnějšího rytmu. Tím, co je v pravém slova smyslu duchovní věda, vracíme se opět k rytmu, z nitra navenek si staví me světovou budovu, která v sobě chová rytmus. A přejdeme-li k vesmíru a pohlédneme-li na minulost Země, na Saturn, Slunce, Měsíc, Zemi, tu máme čtvernost, dále pak Měsíc ve zduchovnělém tvaru v pátém stupni jako Jupiter, Slunce v šestém stupni jako Venuši a starý Saturn v sedmém stupni jako Vulkán. Tak máme v Saturnu, Slunci, Měsíci, Zemi, Jupiteru, Venuši a Vulkánu sedmerost našich vývojových fází. Naše tělo fyzické, jak vypadá dnes, vyvíjelo se pomocí čtvernosti: Saturnem, Sluncem, Měsícem a Zemí. Ponenáhlu bude v budoucnu zcela přeměněno a zduchovněno. Takže zde máme též, hledíme-li do minulosti, čtvernost, do budoucna pak trojnost: také zde čtyři ku třem aneb, shrneme-li minulost s celým vývojem čtyři ku sedmi.

Stojíme teprve v začátcích naší duchovnívědecké činnosti, i když se tím zabýváme již po léta. Dnes by se teprve mohlo upozornit na to, co chtěli lidé, poukazující na „vnitřní“ číslo, jež je základem všech jevů. Tak vidíme, jak člověk, aby si vydobyl svoji svobodu, musel vypadnout z původního rytmu. Ale sám v sobě musí opět nalézt zákony, aby mohl řídit „hodiny“ - své astrální tělo. Velkým regulátorem je duchovní věda proto, poněvadž je s velkými zákony kosmu, které vidí jasnovidci, v dokonalém souhlasu. Vzhledem k velkým číselným poměrům ukáže budoucnost - jak ji člověk vytvoří - totéž jako v minulosti vesmír, jenže na vyšším stupni. Proto musí lidé budoucnost ze sebe zrodit z čísla, tak jako božstva z čísla utvořila vesmír.

Tak poznáváme, jak duchovní věda souvisí s velkým během světa. Ujasní-li se nám, co se skrývá v duchovém světě za člověkem - čtvernost a sedmerost - tehdy pochopíme, proč musíme nalézt v tomto duchovém světě také podnět k dalšímu rozvíjení toho, co jsme až dosud poznali jako celý vývojový postup lidstva. A porozumíme, proč právě ve věku, v němž se lidé ocitli svým vnitřním myšlenkovým životem, citovým životem a životem vůle ve vnitřním zmatku, proč právě v takové době musely ony osobnosti, jež mají dbát na znamení doby, poukazovat na moudrost, která člověku umožňuje vybudovat svůj duševní život uspořádaným způsobem z nitra navenek.

Učíme se vnitřně rytmicky myslet tak, jak to vyžaduje budoucnost, jestliže myslíme tak, jak to vyžadují dané základní poměry. A člověk bude stále více přijímat z toho, z čeho se zrodil. Prozatím přijímá to, co chápeme jako základní stavební plán vesmíru. Bude kráčet dále a bude se cítit prostoupen určitými základními silami a nakonec určitými základními bytostmi. Toto všechno je dnes teprve na výchozím bodě. A cítíme důležitost a světový význam anthroposofického poslání, nepohlížíme-li na ně jako na libovolný čin toho nebo onoho jednotlivce, nýbrž připravíme-li se pochopit je z celého vnitřního základního charakteru našeho bytí. Pak můžeme dospět tam, že si řekneme: Nezáleží to ani na nás, přijmeme-li toto anthroposofické poslání či ne, nýbrž musíme poznat a proniknout se tím, co je základem anthroposofie jako myšlenek božsky-duchového světa, chceme-li svou dobu pochopit. A pak to musíme zase ze sebe nechat vtékat do světa, aby naše konání a naše bytí nebylo chaosem nýbrž vesmírem, tak jako to byl vesmír, z něhož jsme se zrodili.